

SAMLAREN

TIDSKRIFT UTGIFVEN

AF

SVENSKA
LITTERATURSÄLLSKAPETS
ARBETSUTSKOTT

TRETTIOSJÄTTE ARGÅNGEN

1915

UPPSALA

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG 1915

Gudedræbning i nordisk Ritus.

Af

Gudmund Schütte.

I. Indledning.

Gammel nordisk rituel Skik og Brug er hidtil utilstrækkelig udgransket. Meget ligger det deri, at Nordmænd og Islænderne er Ene-Ejere af en gammel skriftfæstet Gudelære, som naturlig har bjærgtaget Forskerne og bibragt dem en ensidig vestnordisk Synsmaade. De Lærde oversaa de øvrige Nordboers rituelle Hjemmelstof, fordi det fandtes saa spredt og til Dels i episk-æventyrlig Forklædning. Anglerne og andre Nerthusdyrkere sydvest for Østersøen var Genstand for en mere ivrig Gudesagnforskning, men adskillige af de hidhørende tyske Skolekærdomme er altfor meget prægede af fri Fantasi. Exempelvis har man opstillet en saakaldt angelsaxisk Urmyte om Grendel, men den er nylig bleven afsløret som et temmelig sent Laan fra Irland, jfr v. Sydow, "Irisches in Beowulf" ("Verhandl. d. 52. Versamml. deutscher Philologen", s. 177).

Saadanne uheldige Vilkaar er Skyld i, at vigtige Grundtræk i vore Forfædres Tro stadig er saa godt som ukendte, ialfald i de brede Lag. Nærværende Arbejde skulde søge at henlede Opmærksomheden paa nogle af disse Træk, i Tilslutning til de nyeste svenske og engelske Undersøgelser.

II. Njörds og Freys Ætlinge.

Schück har nylig undersøgt Njörds og Freys Efterfølgere i den svenske Kongeæt Ynglingerne, saaledes som de fremstilles i Thjodolfs

Ynglingatal med Tillæg af Snorres Prosatext, se "Studier i Ynglingatal" (Upsala Univ. Årsskr. 1905—07) og "Studier i nordisk Litteratur och Religionshistoria", 1904. Her paavises, at det mytiske Præg ikke er indskrænket til Topfigurerne Njörd og Frey, men hersker i henved en Tylft følgende Slægtled. Schück hævder, at de omhandlede Myter skildrer rituelle Skikke.

For Oversigts Skyld skal her kortelig genfortælles Hovedindholdet af Ynglingatals Myter i Leddene efter Frey, med Tilføjelse af Snorres udfyldende Text.

1. Frey's Søn Fjölne druknede i et Mjødkar i Frode Fredegods Bo, dvs. i Hleiðrar paa Sjælland.

2. Svegde løb ind i en hul Sten, lokket af en Dværg (som if. Snorre lovede ham at møde Odin, hvem han søgte). Stenen lukkede sig om den svegde Konge.

3. Vanlande traadtes ihjæl af Maren paa Skutas ("Skudens"?) Kant. (If. Snorre var han Søn af Vana fra Vanaheim og ægtede Driva, dvs. "Snedrive", Datter af Finnekongen Sne den Gamle, der er en Slags fællesnordisk Fyrstestamfader.¹ Da Vanlande lod Driva sidde for længe ene, bad hun Vølven Huld ødelægge ham, og Huld lod ham saa kvæles af Mareridt, eller skal selv tænkes identisk med Maren.)

4. Visbur brændtes inde af sine Sønner. (If. Snorre sveg han sin Hustru og ægtede en anden. Den fraskilte tyede til Huld, som spaaede, at Ættedræb skulde blive stadige hos Ynglingerne.)

5. Domalde slagtedes af Høvdingerne som Offer til Guderne for at gøre Ende paa en Række fortsatte Uaar.

6. Domars Dødsmaade nævnes ikke. Han blev efter sin Død brændt ved Fyrisaaen.

7. Dyggve lokkedes af (Hel)hestens Dis. (Det vil if. Snorre sige, at han døde Sottedød.)

8. Dags Spurv blev dræbt ved Vorva. Da han vilde hævne den, blev han dræbt med en udslynget Høfork (if. Snorre af en Træl).

9. Agne fik Halsen snæret i et Guldsmykke og blev hængt af Loges Dis, — eller maaske "af Logernes Dis", der maaske ogsaa

¹ Jfr. min Disputats *Oldsagn om Godtjod*, S. 130 ff.

kaldes Skjalf. (If. Snorre ægtede han den finske Kongedatter Skjalf efterat have fældet hendes Fader Froste og hendes Broder Loge [der begge hørte til Kong Snes Æt]. Hun bad Agne holde et Arveøl efter hendes Fader. Ved Festen bar Dag en Guldkæde, som Domalde havde faaet efter sin Stifmoder med den Spaadom af Huld, at det altid vilde volde sin Ejers Død. Da Agne blev drukken, bad Skjalf ham vogte Smykket vel, og han snærede det derfor fast om Halsen, før han gik til Ro. Saasnart Agne var sovnet, bandt Skjalf en Snøre i Smykket og lod sine Mænd hejse ham op i et Træ ovenover hans Telt, saa han blev hængt. Schück vrager her helt Snorres Text. "Agn herr" skal være en Stamme Agerne i Herredet Agna-kind; "Loga Dis" = "Præstinden hos Stammen Lurgerne i Østtyskland"; Skjalf = et svensk Stednavn. Hans Tydning synes her ikke umiddelbart indlysende. Motivet med Kong Sne og hans Efterkommere som fjendtlige mod deres egne Frænder kommer igen i andre nordiske Sagn — jfr. ovenfor N:o 3 — f. Ex. i Danmark. Og i sin ulykkebringende Rolle svarer Skilvingernes Opnævnerske Skjalf nøjagtig til Skjoldungernes Opnævnerske Skuld.)

10. Alrik og Erik, et Brødrepar, dræbte hianden med deres Hestes Bidsler.

11. Alf og Yngve, et andet Brødrepar, dræbte hinanden med Sværd.

12. Aun den Gamle, sine Ætlinges Drabsmand (?), laa længe alderssvag, drikkende af et Horn som et Spædbarn, til han døde af Ældesot ("ána-sótt"). (If. Snorre var Aun en stor Blotmand, men ingen Hærmand. Han blev stadig overvunden af sine Naboer og gentagent dreven ud af Landet. 60 Aar gammel blotede han en Søn til Odin, som saa lovede ham at leve ligesaa længe til. Ved Fristens Udløb blotede Aun sin anden Søn, og Odin lovede ham stadigt Liv, saa længe han hvert tiende Aar vilde ofre en Søn. Saaledes ofredes ni Sønner efter hinanden. Omsider maatte Aun ligge og drikke af Horn som et Spædbarn. Til den fastsatte Tid vilde han ofre sin tiende Søn, men Sveerne nægtede ham det, og saa døde han.)

De af Schück omhandlede rituelle Forestillinger i Yngling-

sagnene skal nedenfor sammenstilles. Snorres indledende Fortælling efter et tabt Vers skildrer en rituel Oftring til Frey (Stud. i Yngl. II, 56). Fjölnes Druknen i Mjødden og Svegdes Forsvinden i Stenen tjener til at forklare, hvorfor henh. Mjødden og den lynramte Sten er hellige (ibid. II, 58, Stud. i n. Lit. o. Rel., I 29, I, 47). Stroferne om Vanlande og Visbur fremstiller en rituel Skibsgravlægning (St. i Y. ibid.). Domaldes Skæbne tilhører "det store Kongeoffer" (St. i n. Lit. o. Rel., II, 168). Dyggve og Dag afhjemler Dyrkelse henh. af Helhesten og af en Fugl (ibid. II, 176 og 146). Alrik & Erik og Alf & Yngve er to Par Dioskurer. Dioskurpræget fremtræder særlig hos det førstnævnte Par, fordi disse Brødre skildres som store Ryttere og bruger Bidsler som Mordvaaben. Hængningen af Offeret med Guldsmykket menes at høre til samme Myte (St. i Y. II, 58). Snorres Fortælling om Aun hører til "det store Kongeoffer" (St. i Y., III, 91 ff.)

Selvom Enkeltheder kan være tvivlsomme, har Schück aabenbart Ret i Paapegningen af det rituelle Ledemotiv.

Det er værdt at lægge Mærke til, at Danmark har en tilsvarende Overlevering, nemlig Folkevisen "Dansk Kongetal", — et Digt i den mærkeligste Eddastil. Hertugen af Sønderjylland, siges der, møder en Kælling, som er mange hundrede Aar gammel, og som han spørger, hvor mange Danekonger hun mindes. Hun svarer "24", og giver derpaa en Opregning, der normalt kun nævner Vedkommendes Undergang eller slette Egenskaber. Uheldigvis har den foreliggende Optegning kun reddet nogle Stumper af Listen. Kællingen aabner Optællingen med at sige: "Mig mindes han Konningen Dan, han var udi Danmark først". Efter denne tomme Opnævner kommer den rigtige mytiske Liste:

Mig mindes Konning(en) Frode,
han blev vegen til Hest.

Her skulde sikkert have fulgt et Vers om Hundekongen Rakke, der if. Løjrekrøniken blev reven ihjel af sine Medhunde, lige før Lusekongen Sne kom til Magten. Listen fortsætter:

End mindes mig Lusekongen,
 han var sig op under Ø:
 saa mange Ulove lagde han oppaa,
 saa skammelig fik han sin Død. (læs: maatte han dø).
 Mig mindes (end) Konningen Hogen,
 han sank neder for Flod;
 end mindes mig Tykke Kone (??),
 hun (han?) stred imod urene Fod.

Derefter følger Kong Trivold "i Bærme" med syv raske Sønner, sagtens en Efterklang af Didrik af Bern, og endelig to historiske Konger, Harald (Blaatand) og Volmer hin onde. Forresten er "hin onde" = Odin, og Volmer hans Tilnavn som Valens Herre. Tilslut opfordrer Kællingen Hertugen til at pleje Elskov; han haaner hende og sprænger til Hedeby, men hun kommer ligesaa tidlig, og han maa affinde sig med hende ved at give hende en Ridder.

Den rituelle Tragik er den samme som i Ynglingatal. Kongetallets Topfigur Frode er = Ynglingsagnets Topfigur Frey, og Kongetallets Lusekonge Sne minder om den Rolle, som samme Konges Frænker spiller i Snorres Fortællinger om Vanlande og Agne.

Efter at have iagttaget Ligheden mellem Ynglingatal og Dansk Kongetal, fristes man til at tvivle paa, om Schück har Ret i at reducere Eyvind Skaldaspillers Háleygjatal til et slet og ret Plagiat efter det førstnævnte Digt. Selv om Eyvind tydelig i Stil har efterlignet Thjodolf, tør den rituelle Grundidé vel siges at være et gængs Fællesmotiv. Denne Opfattelse har jeg faaet stadfæstet af en fremragende islandsk Kender af Skjaldekvadene.

Schücks Tydning forudsætter, at de omtalte rituelle Myter tilhører *forskellige* Guddomme, saasom Frey, Thor og de nordiske Dioskurer, etc. Dette skal jeg ikke drøfte nærmere, men jeg vil paapege et andet Afvexlingsmotiv hos Freys mytiske Ætlinge: *ikke een af dem onkommer paa samme Maade som de foregaaende eller følgende*, naar frasees, at et Par dør Sottedød, hvad der sagtens kommer af et Hul i Overleveringen. No. 1 drukner i Mjød, 2 forsvinder i en Sten, 3 trædes ihjel af Maren, 4 indebrændes, 5 slagtes

rituelt, 7 bortføres af Helhesten(?), 8 skydes med en Fork, 9 hænges, 10 a & b bliver slagne med Hestebidsler, 11 a & b genombøres med Sværd, 12 bukker under for Ældesot.

En nøjagtig tilsvarende Afvexling fremtræder i den mytiske Kongeliste paa dansk Grund: Frode dræbes til Hest, Rakke sønder-rives af Hunde, Lusekongen Sne ædes af Lus, Hogen "sank neder for Flod". Ogsaa dette Træk synes altsaa at høre til den rituelle Overleverings Grundtype.

Til Modvægt mod Afvexlingen fremtræder et positivt Fællestræk, der gaar igen i næsten hele Rekken af mytiske Ynglingsagn: Helten dræbes normalt af sine egne Frænder eller Landsmænd. Denne Iagttagelse gøres allerede udtrykkelig i Snorres Prosatext, idet Vølven Huld spaar Ynglingerne stadige Ættedrab. I enkelte Tilfælde, saasom i Sagnet om Agne og Skjalf, vilde Motivet falde bort, hvis Schück har Ret i sin Vragning af Snorres Opfattelse. Men jeg mener, at netop Fællesmotivets Tilstedevær synes at borge for, at Snorres Text ikke er helt greben ud af Luften. Vi skal nu gennemgaa de hidhørende Tilfælde.

1. Frey's Søn Fjölne drukner i et Mjødkar hos Frode, som i Verkeligheden er = Frey.

3. Vanlandes Død voldes af hans Hustru Driva, Datter af den fællesnordiske Fyrstestamfader Kong Sne.

4. Visbur indebrændes af sine egne Sønner.

5. Domalde ofres rituelt af sit Lands Høvdinger.

9. Agne hænges af sin Hustru Skjalf, der hører til den fællesnordiske Fyrstestamfader Snes Æt, og samtidig er Opnævnerske for Skilvinger = Ynglinger.

10 & 11. Alrik & Erik, og Alf & Yngve, to Brødrepar, dør ved gensidigt Brodermord.

12. Aun ofrer efterhaanden 9 af sine Sønner og dør selv, da hans Folk hindrer ham i at opfylde det rituelle Vilkaar for hans Livs Fortsættelse.

Jævnførstoffet i Dansk Kongetal er uheldigvis saa ordknapt, at de omkomne Kongers Banemænd ikke medtages. Men der findes i

det mindste een typisk Parallel til Ynglingernes Regel: Hundekongen sønderrives af sine Medhunde.

I den fællesnordiske Gudelære er der et ligesaa typisk og endnu navnkundigere Tilfælde: Guden Balder dræbes ved "Vanvare" af Guden Hød.

Medens Schück ikke har eftersporet dette Motivs almindelige Forekomst indenfor Ynglingsagnene, har han jævnført Domaldes og Aun-Sønnernes Skæbne med en Række lignende Tilfælde i andre Lande, idet han derpaa opbygger sin Lære om "det store Kongeoffer". I denne Forbindelse citerer han J. G. Frazer's tykke Værk "The Golden Bough" som et Skatkammer for udenlandsk Jævnførstof, se "Studier i Ynglingatal", III, 99 og "Stud. i nord. Lit. og Rel." II, 251 ff.

Her rører vi ved et af de mest fængslende Æmner for sammenlignende mytologisk Forskning. Og den citerede engelske Undersøgelse giver os i Virkeligheden Nøglen til en Mængde nordiske Overleveringer, der hidtil har været utilstrækkelig tydede eller helt misforstaaede. Frazer's Løsen er kendemærket gennem Titlerne paa hans Værks forskellige Bind eller Afsnit, saasom "Den døende Gud", "Gudedræbning" og "Syndebukken".

Jeg skal her sammenstille en Række af de mest kendte Vidnesbyrd, tolkede efter Frazers Synsmaade. Schück har allerede fremdraget en Del af Stoffet, men det er næppe overflødig at give en mere omfattende Oversigt for at vise, hvor gennemgaaende de omhandlede Ritualforestillinger har hersket.

III. Vidnesbyrd om Gudedræbning.

Først hidsættes nogle af de vigtigste Paralleler fra Lande udenfor Norden.

A. *Saturnalierne i Rom*. Festen forestiller en Genoptagelse af den "Frodefred", der herskede paa Saturns Tid. Trælle sidder til Højboards, Husbonder varter op. Lystigheden har ofte Præg af Orgier. En udvalgt "Kong Saturn" hædres som Gud, kan under Festen tillade sig enhver sanselig Lyst, og bliver tilslut ofret til sig selv. Moderne Fortsættelse: "Straamanden Prins Carneval", der brændes

eller skydes ved Carnevallets Slutning. Blandt Carnevals-Ceremonierne forekommer undertiden en rituel Gravklage.

B. *Sakæa i Babel*. Trælle sidder til Højboards, Husbonder varter op. Almindelige Orgier. Gudens Rolle spilles af en dødsdømt Forbryder, der under Festtiden faar Lov at nyde Kongens Friller. Tilslut bliver han hudstrøgen og hængt eller korsfæstet.

C. *Mexikansk Ritus*, hvis Hovedtræk, omend med mange Variationer, gaar igen sagtens ved alle mexikanske Guddommers Dyrkelse. Store Danse og Lege, der paa Festens Højdepunkt fortsættes Dag og Nat, dog uden Orgier. Gudens Rolle spilles af en Fange, som blæser Fløjte og nyder Livet under Festtiden. Tezcatlipocas Istedtræder faar 20 Dage før Ofringen overladt 4 Brude, der bærer Navne efter Gudinder for Væxter, Vand og Salt. I flere Ritualer bliver Ofrenes Lig flaaede, og Bælgen drages over Præster eller bodfærdige Personer, som saa spiller Gudens Rolle videre og indsamler Offergaver. Guden Xipe eller Totec kaldes efter denne Skik "den flaaede Gud" og fremstilles med et Offers Bælg som Overfrakke. Hans bælgklædte Dyrkere kaldes Xi-xipeme eller To-totectin. Tilslut jordfæstes Xipe-Bælgene som dyrebare Relikvier, naar Stanken bliver for uudholdelig, og en af Ypperstepræsterne holder bagefter en højtidelig Prædken.

Det vil af nedenstaaende Liste sees, at hvert eneste af ovennævnte Træk kommer igen i nordisk Ritus, særlig iøjnefaldende ved Dyrkelsen af den Guddom, der optræder under Navnene Nerthus-Njörd-Frey-Fjölne-Frode-Fredegod.

1. *Nerthus*; Tacitus, *Germania* c. 40. Under Festen hersker Frodefred, alle Vaaben er gemt bort under Laas og Lukke. Gudinden ager til Gilde. Tilslut "bades" hun i den hellige Sø, og de tjenstgørende Trælle druknes. If. Schück er Skildringen hos Tacitus et misforstaaet Udtryk for Guddommens Dræbning.¹ Mandspersoner kan have spillet Gudinderrolle, ligesom hin mexikanske Præst, der trak i Bælgen af "Gudernes Moder" (Teteo innan).² Jævnfør de

¹ *Stud. i nord. Lit. och Rel.*, II, 266.

² FRAZER, »*The Golden Bough*», 3 Ed., VI, s. 289.

lugiske Dioskurer (ibd. c. 43), hvis Præster bar Kvindedagt; mon Kvindedragten var det flaaede kvindelige Offers Bælg?

2. *Gudsdyrkelsen i Upsala*: Tacitus, ibd. c. 44. Ifølge Tacitus har Sveakongen Enevoldsmagt og Vaabenmonopol; alle Vaaben er gemt hen under Laas og Lukke og ovenikøbet vogtede af en Træl. Dette er tydelig en sagnagtig Overdrivelse af den rituelle Frodefred under de store Blot i Upsala. Trællen som Vaabenværge minder om den festlige Samfundsrevolution i Rom og Babel. (Gudedrabet har Tacitus tilfældig ikke faaet fat paa.)

3. *Njörd-Frey-Fjölne*; Snorres Ynglinga Sagn. Njörd skænker Fred og Aaring, bliver syg, mærkes til Odin og dør. Rituel Gravklage følger. Guden genopstaar i sin Søn Frey, som skænker Frodefred og Aaring, bliver syg og dør. Sveahøvdingene dølger hans Død, og fortsætter tre Aar med at indsamle Offergaver. Ofringernes rituelle Indretning skildres nøjagtig af Snorre. Siden kaldes Frey "Verdens Gud" (dvs., her foreligger et Minde om Gravklagen og Gravprædkenen; jfr. Xipe-Ritualet og Tezcatlipocas Titel: "Verdens Sjæl"). Guden genfødes i sin Søn Fjölne, der velsignes med Fred og Aaring og er samtidig med den danske Frodefreds Skænker, Frode Fredegod. De to Konger skiftes til at søge Gæstebud hos hinanden, rituel Forbindelse mellem Templerne i Upsala og Lejre. Ved en saadan Lejlighed drukner Fjölne i Frodes Mjødkar, dvs. Frey ofres til Frey. (Fjölne som Odins Tilnavn er vel laant.)

4. *Frode Fredegod*; Grottesangen samt Snorres Kommentar. Frode i Lejre har af Fjölne i Upsala købt de Jættemøer, der driver den guld- og lykke-malende Gruttekværn Grotte. Tilslut maler de ham hans Ulykke paa Halsen. Altsaa: Frey = Fjölne er indirekte Skyld i den Ulykke, der rammer Frey = Frode. Bagefter lader Frodes Banemand Mysing Jættemøerne male saa meget Salt, at hans Skib synker og derved volder Havvandets Salthed. Mon det hænger sammen med det Saltmotiv, der oftere findes i mexikansk Ritus, f. Ex. ved Dyrkelsen af Tezcatlipoca?

5. *Frode Fredegod*; Saxe. Frode stifter Frodefreden, og lægger Guldringe ved Alfarvej. En Troldkælling faar sin umyndige Søn til at stjæle en af Ringene. Da Frode vil straffe hende, omskaber

hun sig og sin Yngel til Søkvæg. Frode stiger ud af sin Vogn for at tage dem i Øjesyn, og Troldkællingen stanger ham ihjel. Danehøvdingerne dølger hans Død, tager Indvoldene ud af Liget og ager det i tre Aar rundt for at indsamle Offergaver. Da Bælgen raadner for meget, jorder de den højtidelig ved Broen Wera if. Frodes eget Bud (dvs. ved Værebros nær Ud-Lejre, altsaa ved en Freys-Helligdom No. 2).¹ Skjalden Hjarne fremsiger et Eftermæle, og lønnes med at kaares til Konge. Det er nøjagtig Ritualet fra Xipes Dyrkelse; blot savnes to Træk, nemlig at den flaaede Bælg indeholder et levende Menneske, og at Gudfremstilleren faar Gudens Navn med en Tilføjelse (Xi-xipeme el. To-totectin, dannet af Xipe og Totec Men disse Træk vil vi genfinde dels i Freysritualet, dels i Odinsritualet.

7. *Frey*; Olaf Tryggvasons Saga, Flatøbogen II, 337. En landflygtig Nordmand Gunnar Helming søger Fred i Freystemplet ved Upsala, mens Offerfestlighederne staar paa. Han bliver ansat som Gudetjener. Freysbilledet kan tale og har en Kone. Da næste Fest kommer, ager Frey og hans Kone til Gilde i Bygderne. Ved et Tilfælde søger Gunnar Ly i deres Vogn, og driver "Fanden" ud af Gudebilledet. Siden bryder han Skroget itu, ifører sig Gudens Skrud og ægter Enken. Efterat have indsamlet Offergaver en Stund, gør Gunnar sig usynlig; Sveerne vil dræbe ham, men det mislykkes. — Her har vi Gudfremstillerens Ægteskab før Ofringen, endvidere det ovenfor omtalte Vidnesbyrd om, at Gudens Vogn og Skrud rummede en levende Person. Flaaningen af Ofret er mindre tydelig husket, men det kan dog være et Minde om den, naar der siges, at Gunnar splitter Gudens Skrog. Paa den anden Side har Søndersplittelse af Gudebilleder været en virkelig Ritus, som her sagtens er sammenblandet med Flaaningen. Vi skal genfinde Billedsøndringen i Odinsritualet. I samme Retning peger adskillige Oldfund: Kimbrernes hellige Tyr paa Gundestrup-Kedlens Bund fandtes med afbrækkede Horn; Dejbjærg-Vognene og Solbilledet paa Vognen fra Trundholm fandtes ligeledes i sønderbrudt Tilstand.

¹ Mundtlig Meddelelse fra H. V. Clausen.

8. "*Kong Frøs Sønner*" og *Hugleth*: Saxe. Der siges, at Starkad væmmedes ved den kvindagtige Fjas under Offerfesterne hos Kong Frøs Sønner i Upsala. Saa drog han og Hake mod "Irlands" Konge Hugleth, som drev et lignende Uvæsen med Fjas og alskens Legere. De to Kæmper fældede den blødagtige Konge. Snorre har samme Fortælling om en Kong Hugleik, der fældes af Hake, men her er Skuepladsen henlagt til Upsala. Hugleik med sin H-Forlyd har aabenbart ikke hjemme i den vokalstavrimende Række Ynglingkonger. Men hele Fortællingen maa alligevel have at gøre med svensk Ritus. Vi mindes Skildringen hos Adam af Bremen, hvor der fortælles, at "Fricco" i Upsala fremstilledes med "ingenti priapo" og dyrkedes under Afsyngelse af "skammelige Sange". Fricco, ligesom Odins noget letfærdige Hustru Frigg, hænger vel etymologisk sammen med Grækernes Elskovsgud Priapos; samtidig kan imidlertid Fricco opfattes som Kæleform til "Fredegod". -- Slutningsscenen i Sagnet har været et Gudedrab, der imidlertid hos Saxe og Snorre har faaet almindeligt episk Klædebon.

9. "*Kong Frø*"; Saxe. Der siges, at Sveakongen Frø var en grusom Tyran, der fældede den norske Konge Sivard og siden inde-spærrede højbaarne norske Kvinder i et Horehus til Gammen for Hvermand. Omsider blev han fældet af Regner Lodbrok. Her er den sakrale Prostitution husket mere tydelig end i nogen anden nordisk Overlevering, bortset fra Vølsa þátr. Derimod er Gudedrabet ligesaa episk forfladet som i No. 8. Vi tør vel opfatte No. 8 og 9 som oprindelige Varianter.

10. *Balder*; Snorres Gylfaginning. Hvad enten Kærnen i Balder-sagnet er episk eller mytisk, indeholder dets islandske Udformning aabenbart Træk fra et gammelt rituelt Skuespil (jfr. Schücks Under-søgelse i "Stud. i nord. Litt. och Rel. Hist."). Intetsteds i gammel nordisk Overlevering er vel Skuespillets Handling tydeligere fastholdt. Indledningen viser, hvordan den rituelle Frodefred indvarles. Vaabnene er her ikke gemt hen under Laas og Lukke, men derimod ved Tryllekraft døde. Fredsforstyrren, i en Kællings Skikkelse, opnuser det eneste Middel, hvorved Guden kan fældes, og faar det saa udnyttet af en mandlig Gud, der er blind, dvs. ikke klar over

sine Handlingers Rækkevidde. Derefter følger Jordefærd og rituel Graad, der normalt burde udvirke Gudens Genopstandelse (dvs. i næste Blotfests Slagtoffer). Den digteriske Fremstilling udelader denne Gentagelse, men Udeladelsen fremstilles som en særlig Skæbnetilskikkelse, og som dens Følge kan vel Verdens Undergang opfattes. Ialfald indledes denne Katastrofe med Foreteelser, der synes at danne et udtrykkeligt Modstykke til den rituelle Frodefred. Forud for Verdensbranden, siges der, gaar "Fimbulvinteren", "den skrækelige Vinter". Da hersker der Vinter tre Aar i Træk uden Afbrydelse; de faa levnedes Somre er korte og sludfulde; der er idel Blodsudgydelse ude og hjemme. Frændemord og utilladt sanselig Udskejelser.

Medens det islandske Baldersagn i den overleverede Form savner Sansemotivet, kommer dette tydelig frem i den af Saxe optagne norske Saga, hvori der siges, at Balder bliver syg af Brynde efter Nanna. Det svarer nøjagtig til Skildringen af Freys Forhold til Gerd. Schück paapeger nærmere, hvordan Freys Elskovsroman kan tænkes at have været en Akt i det rituelle Drama (Stud. i nord. Litt. og Rel. Hist., II, 268).

11. *Odin*; Havamaal.

I sin Fortælling om Erhvervelsen af Runerne siger Odin:

Jeg veed, at jeg hang
paa vindgynges Træ
hele ni Nætter,
med Gejrs-Odd saaret,
given til Odin,
jeg selv til mig selv.

Medens Bugge efter sin Skik heri har fundet en Efterklang fra Kristi Korsfæstelse, vil en Jævnførelse med Frazers Materiale hurtigt overtyde Iagttageren om, at der ikke er nogensomhelst Grund til at nægte Mytens nordiske Byrd. Det er en ganske simpel og tydelig Fremstilling af en Oftring i sædvanlig Stil. Det eneste særlige er den Oplysning, at Odinsofrene blev samtidig hængt og stungne.

12. *Odin og Med-Odin; Saxe.*

»Odin . . . opholdt sig mest i Upsala og havde især Hu til at bo og bygge paa dette Sted, enten fordi Indbyggerne var saa dvaskede, eller Egnen saa dejlig . . . Kongerne i Norden lod hans Billede gøre i Guld og sendte det . . . til Byzants (dvs. Asgaard); tillige var Støttens Arme tæt paahængt med tunge Ringe . . . Men hans Hustru Frigg var i Ledtog med nogle Smede og lod Støtten plyndre for Guld for selv at pynte sig dermed. Dem lod Odin hænge. Han satte saa Støtten højt til Vejrs og magede det tillige . . . saa, at den fik Mæle, naar nogen rørte ved den. Alligevel . . . indlod Frigg sig i Hor med en af sine Trælle og fik ved hans Hjælp Støtten taget ned . . . Men Odin, . . . harmedes saare over den Vanære, der var overgaaet baade hans Billedstøtte og hans Ægteseng, og dobbelt skamfuld drog han af Lande. Ved hans Bortfærd var der en navnkundig Troldkarl ved Navn Med-Odin, der greb Lejligheden til at gøre sig selv til Gud. . . . Han lærte, at Gudernes Vrede . . . ej kunde sones ved, at Folk blotede til dem i Flæng, og forbød derfor at bede til alle under ét, men fastslog særskilte Ofre til hver enkelt af Himlens Herrer. — — — Men da Odin vendte tilbage, glemte den anden at ty til sine Tryllekunster; han flyede til Fyn for at søge Skjul, men Landsfolket stimlede sammen og slog ham ihjel. Men selv Døden dulgte ej hans Ondskab; thi hver og en, som nærmede sig hans Grav, fik en brat og voldsom Død, og saa stor Meen voldte han selv under Mulde, . . . at Landsfolket omsider . . . grov hans Lig op igen, huggede Hovedet af det og drev en spids Pæl gennem Kroppen, og det hjalp.»

Nærværende Fortælling er et nøjagtigt Sidestykke til Gunnar Helmings Æventyr med Frey, naar undtages, at den ikke har den gennemført skæmtefulde Anekdotiform, og at Saxe aabenbart i noget Mon har forfusket den rituelle Handlings Rækkefølge. Den rette Gang lader sig let genfremstille. Odin er fraværende og dyrkes gennem en Billedstøtte, der har Mæle ligesom Freys. Odins Kone og Præstinde Frigg boler med en Træl. I Fællig tager de Støtten ned, d. v. s. ofrer Guden (sindbilledlig), og plyndrer dens Skrud og Skatte, — d. v. s. Trællen udpyntes som Odin. Saa kommer Odin tilbage, hænger Friggs Boler, dvs. sin egen Istedtræder, rejser den nedbrudte Billedstøtte og drager atter bort. Derefter gentages Skrømtkomedien; sidste Gang faar Odins Istedtræder det rituelle Navn Med-Odin, der svarer temmelig nøjagtig til mexikansk Xixipeme og To-totectin som Navne for Guden Xipe's alias Totec's

Dyrkere i Ofrenes flaaede Bælge. Der siges intet udtrykkeligt om, at ogsaa Med-Odin boler med Frigg, men det er en simpel Selvfølge og kun udeladt ved Saxes mangelfulde Opfattelse. Hos Snorre siges det, at begge Odins Brødre tog hans Hustru til Ægte under hans Fravær. Ogsaa Med-Odin bliver dræbt, da Odin vender tilbage. Denegang skildres Ofringen paa en ny Maade; vi mindes den systematisk gennemførte Afvexling i Ynglingsagnenes rituelle Myter.

I Saxes Odinsmyte har vi den rituelle Gentagelse, der ved Freysmyterne kun skimtes i Ættefølgen Njord-Frey-Fjölne. Noget Spor af Frodefred synes ikke at fremtræde i nogen af Odinsmyterne. Det er ogsaa naturligt nok, da Odin ikke var Fredsgud, men tværtimod udpræget Krigsgud. Men iøvrigt er Freys- og Odinsritualet i nøjeste Samstem: overalt iagttager vi paa samme Maade Gudens Istedtræder, der ofres til Guden selv.

13. *Gullveig; Völuspá.*

Vølven siger:

Det Folkedrab mindes jeg
 først i Verden,
 da Gullveig de
 paa Gejrs-Odd løfted,
 og i Haavars Hal
 hende brændte.
 Tre Gang brændte de
 den tre Gang baarne.
 (Tit og ikke sjældent,
 hun lever endnu.)

Haavar er et Navn for Odin, og Personen Gullveig, dvs. "Guld-kraft", er derfor sikkert et Udtryk for hans Viv Frigg, der altid fremstilles som den smykke-kære. Strofen omtaler altsaa en Ofring til Frigg og understreger ligesom Sagnet om Odin og Med-Odin den stadig fortsatte Kæde af rituelle Gentagelser. De to Linjer i Klammer er fra Verselærens Synspunkt overtallige, men efter deres Indhold ikke, thi de viser, at man paa Optegnelse Tid havde en Forestilling om, at den rituelle Handling foretoges ad infinitum.

Tilbage staar at omtale et fælles Motiv, der optræder i flere Myter: Kvinden bag Kulisserne og Manden som Fredsforstyrrelsens

Udøver, — i enkelte Tilfælde en Mand, der optræder som "blindt Redskab". Frode Fredegods Undergang bliver i det islandske Sagn voldt af de kværndrivende Jættemøer, men Drabets Udførelse tilfalder Manden Mysing. I det danske Frodesagn undfanges Planen af en Troldkælling, men hun faar sin umyndige Søn til at udføre det Tyveri, der bryder Frodefreden og driver dens Herre i Døden; Ringen, som stjæles, har vel opringelig været Frodes Livs-Totem, svarende til den Gudeføde, hvoraf Balder ifølge Saxe henter Livskraft.¹ Freys Kone spiller under Dække med Gunnar Helming, inden denne nedbryder Freysbilledet. Loke omskaber sig til en Kælling for at frastjæle Frigg hendes Viden om Misteltenens skæbnessvangre Egenskaber, men en Mand i uforklædt Skikkelse maa udføre det dræbende Skud; for ret at udpege ham som blindt Redskab gøres han til Blindfødning. Odins Hustru Frigg er i Ledtog med de Smedde, der nedbryder Odinsbilledet. Paa Baggrund af dette Motivfællesskab fristes jeg til at tvivle om, hvorvidt Schück helt har Ret i sin Opfattelse af Nannas Forhold til Balder og Hød: naar hun i det ene Sagn er Balders tro Hustru, i det andet desimod ligesaa trofast holder sig til hans Banemand Hød, da synes det at kunne være en Parallel til den Opførsel, som i Ritualmyterne udvises af Freys Kone og af Frigg overfor deres respektive Husbønder.

Som Kuriosum kan tilslut tilføjes, at ved de hvert niende Aar tilbagevendende Blot i Hleiðrar skulde de ofrede Væsener stavrimme paa H, som vi seer af Listen hos Thietmar; Heste, Hunde, Høge, Haner og Mennesker, oldn. halir. Ogsaa i Upsala ofredes Heste, Hunde og Mænd, fortæller Adam af Bremen; der var endnu fem slags Væsener, men han forbigaar dem. Endelig genfindes Offerlisten hos Lapperne, blot endnu udførligere: Rensdyr (hrein), Heste, Geder (hafrar), Hunde, en Hane; Hammere til Thor, Hakker til Kornguden, et Menneskes Billede til Dødsguden; se Olrik, "Nordisk og lappisk Gudsdyrkelse" ("Danske Studier", 1905, s. 40). I sin Afhandling "Drakskatten i Beovulf" ("Fornvännen" 1906, S. 131 ff.), har Knut Stjerna gjort Rede for Drageskattens Indhold, og han mener at tyde

¹ Schück mener, at ogsaa Misteltenen og et i Saxes Baldersagn forekommende Bælte oprindeligt spillede en saadan Rolle som livsværende Symboler.

den som en Ofring svarende til dem, hvorfra de store Mosefund skriver sig. Dette Indhold synes at pege hen paa H-Stavrim: Sværd = on. hjorr, Hjælm, (H)ringbrynje, Hærtegn, Kar — paa Oldnordisk f. Ex. hverr —, Harpe, Hest, Høg. Medens Stjerna ikke har lagt Mærke til dette Forhold, har han selv seet, at Skjoldungernes gennemførte H-Stavrim synes at hænge sammen med deres fornemste Stednavne: Hleiðrar, Heorot og Hringstaðr. Uafhængig af Stjerna har jeg i "Ark. f. nord. fil." 1909, S. 329, paapeget, at H-Stavrimet i Skjoldungtiden overhovedet var højfornemt blandt de fleste Stammer ved den sydlige Østersø; selv Stammenavnene ændredes ofte derefter: Barder/Hadu-Barder, Ryger/Holm-Ryger, Goter/Hreid-Goter. Elementet Hrod synes i Danmark at have været Særeje for Fyrste- og Præsteætter, thi foruden Skjoldungerne er dets fornemste Brugere Thulen Hroald i Salløv og Goden Hrolf paa Fyns "hellige Næs". Hvad der ligger bag ved denne Foreteelse, veed jeg ikke; men den maa vel paa een eller anden Maade hænge sammen med Offerritualet ved den store Gudedræbning.